

Polskie rolnictwo w liczbach – co zmieniło się w ciągu ostatniej dekady?

Artur Łaczyński

Główny Urząd Statystyczny, Departament Rolnictwa

Polskie rolnictwo to dziś 1,3 mln gospodarstw zajmujących blisko połowę powierzchni kraju. Ma ono poważny bezpośredni wpływ na życie wielu ludzi, a także na otaczające nas środowisko naturalne. Jaki zatem jest dziś statystyczny obraz polskiego rolnictwa i jak zmieniał się on w ciągu minionej dekady?

Rolnictwo jest gałęzią gospodarki odpowiedzialną za bezpieczeństwo żywnościowe kraju, a poprzez zajmowany obszar (blisko połowy powierzchni państwa) determinuje krajobraz, a także środowisko naturalne terenów wiejskich.

Procesy związane z produkcją rolną odbywają się w ponad 1,3 mln gospodarstw rolnych, które można analizować na trzech płaszczyznach: ekonomicznej, społecznej i środowiskowej.

Pod względem ekonomicznym, procesy globalizacyjne, a w szczególności integracja z Unią Europejską sprawiły, że polskie rolnictwo stało się częścią otwartego, ogólnoświatowego układu gospodarczego. Niebagatelną rolę w rozwoju rolnictwa odgrywa Wspólna Polityka Rolna. Branża rolnicza uzyskując szansę swobodnego dostępu do rynku europejskiego, poddana została równocześnie presji konkurencyjnej.

Dla niemałej części społeczeństwa rolnictwo stanowi podstawowe źródło utrzymania. Jest też nieodłącznym elementem obszarów wiejskich.

Środowisko naturalne, klimat i jego zmiany oddziałują w zasadniczy sposób na cały system rolny w kraju. Szczególnie widoczne, a niekiedy niszczące w skutkach, są ekstremalne zjawiska pogodowe tj. susze, powodzie, czy gradobicia. Mimo to do wielu zmian klimatycznych, przebiegających w sposób łagodny, rolnictwo jest się w stanie przystosować.

Z jakimi zatem uwarunkowaniami ekonomicznymi i środowiskowymi mieliśmy do czynienia w ciągu minionej dekady i jak wpłynęły one na dynamikę zmian w polskim rolnictwie¹?

¹ Należy podkreślić, że wpływ różnych czynników na rolnictwo, a w szczególności jego strukturę, może zostać zauważony dopiero po czasie kilku a nawet kilkudziesięciu lat.

Zmiany strukturalne

Według wyników Powszechnego Spisu Rolnego (PSR 2020), liczba gospodarstw rolnych wynosiła 1317,4 tysięcy. Z tej liczby 99,4% (1309,9 tys.) stanowiły gospodarstwa indywidualne, które posiadały 91,3% ogółu użytków rolnych oraz 90,8% ogółu przeliczeniowych sztuk dużych zwierząt gospodarskich znajdujących się w gospodarstwach rolnych. W gospodarstwach indywidualnych pracowało w badanym roku 96,8% ogółu pełnozatrudnionych (liczonych w AWU²).

W 2020 r. utrzymała się notowana od wielu lat tendencja spadku liczby gospodarstw rolnych (przy jednoczesnym wzroście ich średniej powierzchni). W porównaniu do 2010 r. ich liczba zmniejszyła się o ok. 192 tys. (o 12,7%). Było to spowodowane spadkiem liczby gospodarstw w grupach obszarowych użytków rolnych (UR) od 1 do 20 ha. Najgłębszy spadek dotyczył grupy obszarowej 1-2 ha UR (o ponad 25%) oraz 5-10 ha UR (o ponad 16%). Najmniej gospodarstw ubyło w grupie 2-3 ha użytków rolnych.

Lata	Ogółem	Gospodarstwa rolne o powierzchni użytków rolnych w ha								
		≤ 1	1-2	2-3	3-5	5-10	10-15	15-20	20-50	≥ 50
Ogółem w tysiącach										
2010	1509,1	24,9	300,6	213,3	276,5	346,3	151,5	72,0	97,0	27,0
2020	1317,4	25,3	220,3	199,5	240,5	289,0	130,6	65,0	106,6	40,7
2010 = 100										
2020	87,3	101,6	73,3	93,5	87,0	83,4	86,2	90,2	109,9	150,5
W tym gospodarstwa indywidualne o powierzchni powyżej 1 ha UR w tysiącach										
2010	1480,2	—	300,5	213,2	276,3	346,1	151,4	71,9	96,6	24,3
2020	1284,9	—	219,9	199,1	239,8	288,0	129,9	64,7	105,7	37,7
2010 = 100										
2020	86,8	—	73,2	93,4	86,8	83,2	85,9	90,0	109,4	155,3

Tablica 1. Liczba gospodarstw rolnych w latach 2010 i 2020

Źródło: Opracowanie autora na podstawie danych GUS.

W latach 2010-2020, o 1,6% wzrosła liczba gospodarstw najmniejszych (do 1 ha UR włącznie) oraz największych (powyżej 20 ha). Natomiast najwięcej pojawiło się nowych gospodarstw zajmujących obszar powyżej 50 ha (ponad 50%).

Obserwowany trend spadku liczby gospodarstw znalazł swoje odzwierciedlenie we wzroście średniej powierzchni użytków rolnych przypadającej na 1 gospodarstwo – z 9,85 ha w 2010 r. do 11,35 ha w 2020 roku. Wzrost ten nastąpił głównie na skutek zwiększenia się średniej powierzchni UR w gospodarstwach o powierzchni 20-50 ha użytków rolnych.

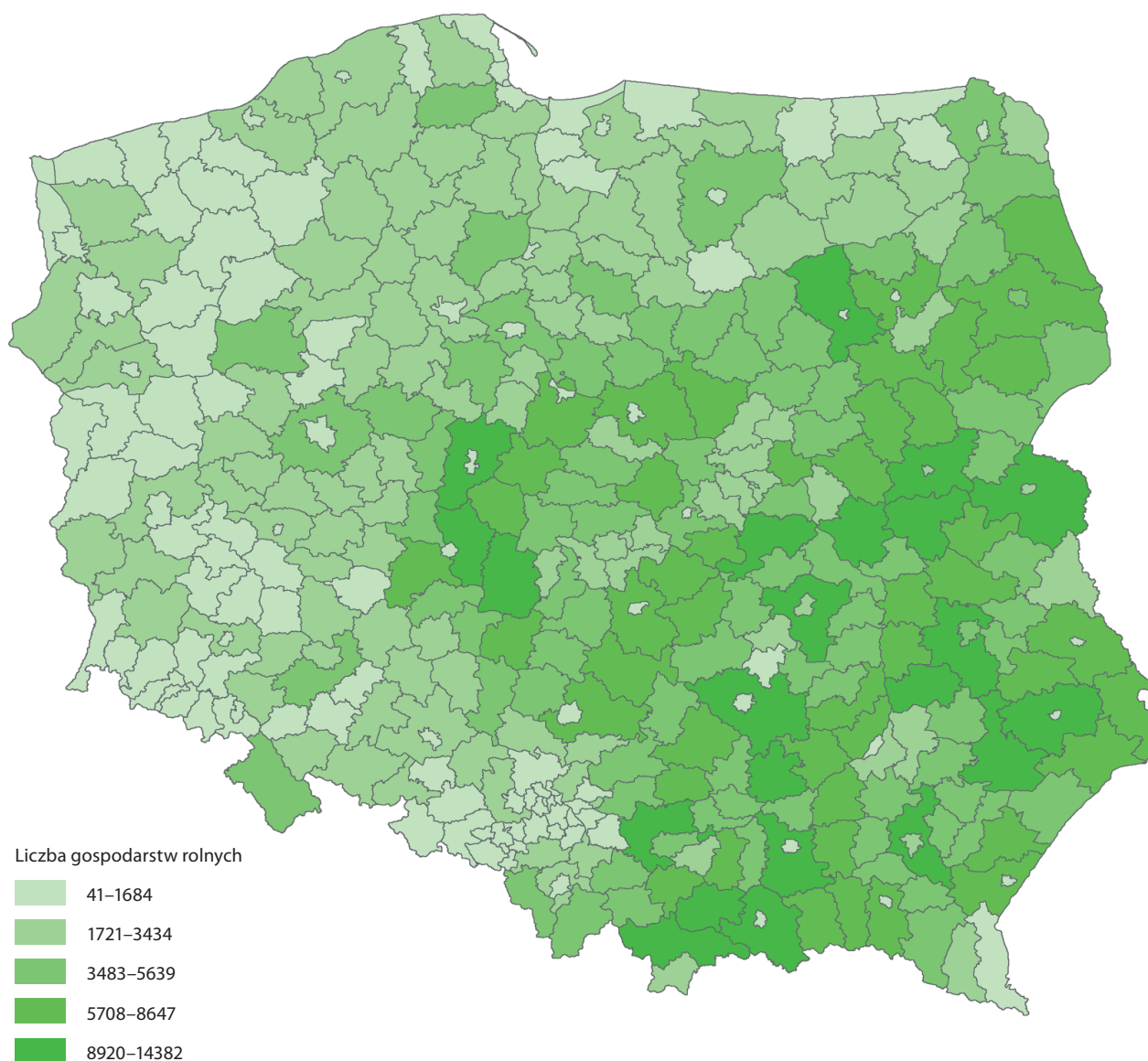
Od lat utrzymuje się tendencja spadku liczby gospodarstw rolnych przy jednoczesnym wzroście ich średniej powierzchni – z 9,85 ha w 2010 r. do 11,35 ha w 2020 roku. Przy czym nadal ponad połowę ogółu gospodarstw stanowią gospodarstwa najmniejsze, tj. o powierzchni do 5 ha użytków rolnych.

² Annual Work Unit – Umowna jednostka nakładów pracy w rolnictwie, oznaczająca ekwiwalent pełnego etatu. Jest obliczana przez podzielenie liczby godzin przepracowanych w ciągu roku przez roczną liczbę godzin odpowiadającą pełnemu etatowi.

W porównaniu z wynikami PSR 2010 nastąpiły zmiany w strukturze gospodarstw rolnych. Wzrósł odsetek gospodarstw towarowych, czyli do 1 ha UR włącznie (w zdecydowanej większości prowadzących intensywną produkcję, np. szklarnie, fermy zwierząt), gospodarstw rolnych o powierzchni 2–3 ha UR oraz o powierzchni 15 ha i więcej użytków rolnych. Odsetek gospodarstw oscylujących w granicach 3–5 ha UR utrzymywał się na zbliżonym poziomie (18,3%). Zmniejszeniu uległ natomiast udział gospodarstw o areale 1–2 ha UR i 5–15 ha UR, przy czym największy spadek dotyczył tych o powierzchni 1–2 ha użytków rolnych. Jednak nadal ponad połowę ogółu stanowią te najmniejsze (do 5 ha UR).

Należy podkreślić, że gospodarstwa najmniejsze (do 2 ha UR) stanowiły około 20% ogółu gospodarstw rolnych, a użytkowały niewiele ponad 2% ogólnej powierzchni użytków rolnych w dobrej kulturze i posiadały niewiele ponad 9% ogółu sztuk dużych (SD) zwierząt gospodarskich. Za to w drugą stronę – 63% areалу użytków rolnych w dobrej kulturze i ogółu SD zwierząt gospodarskich znajduje się w gospodarstwach większych (15 ha i więcej UR), a one natomiast stanowiły ok. 16% ogółu gospodarstw.

Podobnie jak w 2010 r., tak i w 2020 r. województwami o największej ilości gospodarstw rolnych były: mazowieckie (15,8% ogółu gospodarstw w kraju), lubelskie (12,3%) i małopolskie (9,6%). Za to najmniej odnotowano w: lubuskim (1,5%), opolskim (1,9%) i zachodniopomorskim (2,2%).

Mapa 1. Liczba gospodarstw rolnych w powiatach na podstawie PSR 2020

Źródło: Opracowanie autora na podstawie danych GUS.

Nadal utrzymuje się regionalne zróżnicowanie struktury gospodarstw rolnych. Najwyższy udział gospodarstw o powierzchni do 2 ha UR w ogólnej liczbie gospodarstw województwa odnotowano na południu kraju (w województwie małopolskim – 33,2%, podkarpackim – 32,3% oraz śląskim – 29,9%). Omawiany udział był najmniejszy w województwie podlaskim (8,3%) i warmińsko-mazurskim (11,9%).

”

Nadal utrzymuje się regionalne zróżnicowanie struktury gospodarstw rolnych. Najwięcej najmniejszych (do 2 ha użytków rolnych) jest w małopolskim (33,2%), podkarpackim (32,3%) oraz śląskim (29,9%), a najmniej w podlaskim (8,3%) i warmińsko-mazurskim (11,9%).

Odsetek gospodarstw rolnych o powierzchni 50 ha i więcej był najwyższy w województwie: zachodniopomorskim – 15,5% oraz w warmińsko-mazurskim i lubuskim – po 10,0%. Najniższy zaś w przypadku województw: małopolskiego, świętokrzyskiego i podkarpackiego (odpowiednio od 0,5% do 0,9%).

Wśród ogółu gospodarstw 1311,9 tys. (99,6%) posiadało użytki rolne, 1308,2 tys. (99,3%) użytki rolne w dobrej kulturze rolnej, a 582,1 tys. (ok. 44%) utrzymywało zwierzęta gospodarskie.

”

Wśród ogółu gospodarstw 1311,9 tys. (99,6%) posiadało użytki rolne, 1308,2 tys. (99,3%) użytki rolne w dobrej kulturze rolnej, a 582,1 tys. (ok. 44%) utrzymywało zwierzęta gospodarskie.

Blisko 83% ogółu gospodarstw rolnych posiadało powierzchnię pod zasiewami. Wśród upraw największą popularnością cieszyły się zboża, które były produkowane przez 73% gospodarstw rolnych. Bydło utrzymywało ok. 20% ogółu gospodarstw rolnych, więcej niż 6% posiadało świny, a ponad 27% prowadziło chów drobiu.

W prawie 56% gospodarstw rolnych prowadzona była wyłącznie produkcja roślinna, w blisko 44% zarówno produkcja roślinna, jak i zwierzęca (produkcja mieszana), a w zaledwie 0,6% – wyłącznie produkcja zwierzęca. Należy zauważyć, że w porównaniu do 2010 r. o 25% wzrosła liczba gospodarstw rolnych prowadzących tylko produkcję roślinną, przy jednoczesnym spadku o ponad 33% gospodarstw mieszanych. Liczba gospodarstw prowadzących tylko produkcję zwierzęcą utrzymała się na prawie niezmiennym poziomie. Wzrosła również średnia powierzchnia gospodarstw rolnych prowadzących produkcję roślinną (wyłącznie – o 1,5 ha lub razem z produkcją zwierzęcą – o 2,6 ha), a prowadzących tylko produkcję zwierzęcą – zmalała o ok. 2 ha.

W 2020 r. 24,5 tys. gospodarstw rolnych (1,9% ogółu gospodarstw) prowadziło działalność inną niż rolnicza, ale bezpośrednio z nią związaną. W porównaniu do roku 2010 liczba omawianych gospodarstw zmniejszyła się aż o 50,9%. Należy podkreślić, że ich średnia powierzchnia była trzykrotnie większa niż ogólna i wynosiła 34,57 ha użytków rolnych. Największe powierzchniowo gospodarstwa rolne (średnia powierzchnia UR – 126,55 ha) produkowały energię odnawialną, najmniejsze (8,84 ha) zajmowały się rękodziełem.

”

24,5 tys. gospodarstw rolnych (1,9% ogółu) prowadzi działalność inną niż rolnicza bezpośrednio związaną z gospodarstwem rolnym. W ciągu dekady liczba omawianych gospodarstw zmniejszyła się aż o 50,9%.

Udział przychodów ze sprzedaży wyrobów i usług z działalności innej niż rolnicza bezpośrednio związanej z gospodarstwem rolnym w ogólnej sprzedaży gospodarstwa rolnego:

- nie przekraczał 10% w przypadku 42,5% ogółu gospodarstw prowadzących działalność inną niż rolnicza (38,0% w 2010 r.),
- mieścił się w przedziale 11–50% dla 29,7% omawianych gospodarstw (27,8% w 2010 r.),
- wynosił ponad 50% w przypadku 27,8% (34,1% w 2010 r.) gospodarstw prowadzących działalność inną niż rolnicza.

Przychody z działalności innej niż rolnicza były większe niż z działalności rolniczej przede wszystkim w gospodarstwach najmniejszych do 5 ha UR (38,3% ogółu omawianych gospodarstw). Dla porównania, sytuacja ta dotyczyła 14,6% gospodarstw rolnych o areale użytków rolnych 15 ha i więcej.

Według wyników PSR 2020 ok. 18,4 tys. gospodarstw rolnych (1,4% ogółu gospodarstw) posiadało certyfikat rolnictwa ekologicznego nadany przez jednostkę certyfikującą lub było w trakcie konwersji na ekologiczne metody produkcji rolniczej.

Jedynie 18,4 tys. gospodarstw rolnych (1,4% ogółu) posiada certyfikat rolnictwa ekologicznego nadany przez jednostkę certyfikującą lub jest w trakcie konwersji na ekologiczne metody produkcji rolniczej. I są to raczej gospodarstwa większe – ich średnia powierzchnia użytków rolnych to 52,40 ha.

Wśród gospodarstw ekologicznych dominuje produkcja wyłącznie roślinna, a pozostałą część stanowią gospodarstwa mieszane. Co ciekawe, nie odnotowano gospodarstw ekologicznych, które zajmowałyby się jedynie hodowlą zwierząt.

Odsetek gospodarstw tego typu wzrastał wraz ze wzrostem powierzchni użytków rolnych od 0,1% w grupie do 2 ha UR oraz do 13,1% w grupie obszarowej 50 ha i więcej użytków rolnych. Znalazło to swoje odzwierciedlenie w średniej powierzchni UR w gospodarstwie ekologicznym, która wynosiła 52,40 ha (była prawie 5-krotnie wyższa niż średnia gospodarstw rolnych ogółem).

W przekroju terytorialnym największy udział gospodarstw ekologicznych w ogólnej liczbie gospodarstw rolnych w województwie odnotowano w województwie warmińsko-mazurskim (7,5%) i zachodniopomorskim (7,4%). Omawiany odsetek był najniższy w województwie opolskim oraz śląskim (po 0,2%).

Ponad 65% użytkowników gospodarstw rolnych w okresie ostatnich 3 lat, tj. w latach 2018–2020, korzystała ze środków wsparcia (ujętych w spisie) w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich (PROW). Średnia wielkość użytków rolnych w omawianych gospodarstwach była o 18% wyższa niż w gospodarstwach ogółem i wynosiła 13,39 ha.

Odsetek gospodarstw korzystających z PROW wzrastał wraz ze wzrostem powierzchni użytków rolnych od ok. 28% w grupie obszarowej do 1 ha UR włącznie do ponad 84% w gospodarstwach o powierzchni 100 ha i więcej użytków rolnych.

Natomiast województwami z największym udziałem gospodarstw korzystających z PROW w ogólnej liczbie gospodarstw rolnych są podlaskie (93,3%) i lubuskie (86,8%), a z najniższym – opolskie (41%).

Wyniki PSR 2020 wykazały, że blisko 71% ogółu gospodarstw rolnych (932,4 tys.) produkowało na rynek, a blisko 66,7% (854,9 tys.) – głównie (w tym wyłącznie) na sprzedaż. W przypadku gospodarstw indywidualnych ponad 64% produkowało głównie na sprzedaż, a ok. 16% – na samozaopatrzenie żywieniowe gospodarstwa

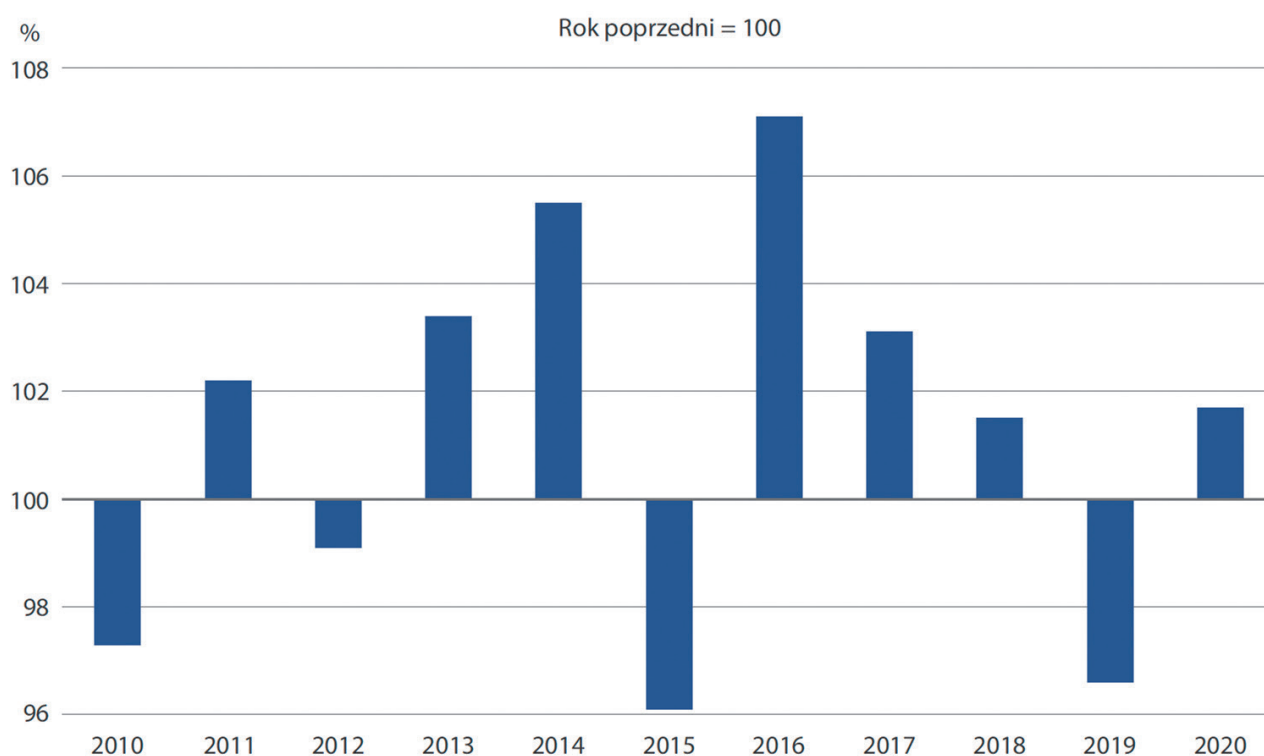
domowego (w tym ok. 10% wyłącznie na samozaopatrzenie). Za to dla ponad 19% gospodarstw rolnych nie odnotowano sprzedaży ani zużycia tego typu, ze względu na to, że działalność rolnicza ograniczona była tylko do utrzymywania gruntów w dobrej kulturze rolnej lub produkcja rolnicza była w toku.

”

Blisko 71% ogółu gospodarstw rolnych (932,4 tys.) produkuje na rynek, a blisko 66,7% (854,9 tys.) – głównie (w tym wyłącznie) na sprzedaż.

Uwarunkowania ekonomiczne

Od 2016 roku (z wyjątkiem roku 2019) rejestrowano systematyczny wzrost wartości produkcji globalnej w cenach stałych. W 2020 roku odnotowano wzrost globalnej produkcji rolniczej o 1,7%. Na wynik produkcji roślinnej wpłynął wzrost zbiorów owoców z drzew w sadach – o ok. 14%, ziemniaków o ok. 20%, zbóż o ok. 22% (w tym żyta o ok. 20%, pszenicy o ok. 15%) oraz kukurydzy o ok. 80%. Wzrost produkcji zwierzęcej był wynikiem zwiększenia wolumenu produkcji żywca drobiowego o ok. 4% i mleka o ponad 2%.

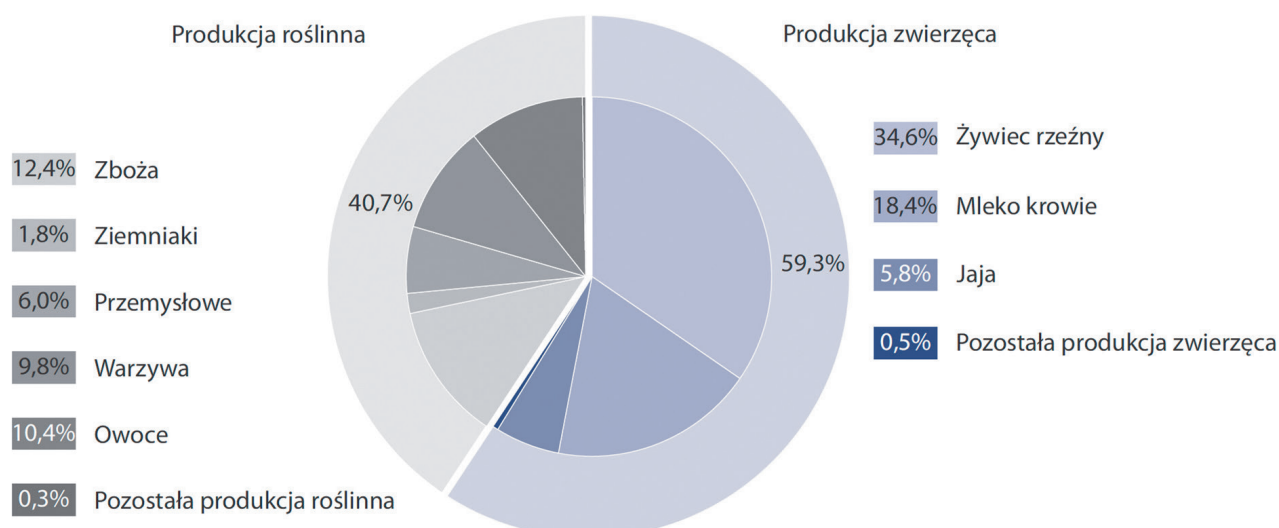
Wykres 1. Zmiany globalnej produkcji rolniczej

Źródło: Opracowanie autora na podstawie danych GUS.

Od 2000 r. notowany był stopniowy wzrost udziału towarowej produkcji rolniczej w produkcji globalnej, przy czym od 2009 r. udział ten stanowił ponad 70%. W 2020 r. wyniósł on 73,1%, przy czym udział produkcji roślinnej wynosił 58,2% a produkcji zwierzęcej 88,6%.

Produkty rolne przeznaczone do sprzedaży znajdują odbiorców na rynku krajowym, jak również na stale rozwijających się rynkach zagranicznych. W warunkach dominującej presji podaży surowców na europejskich i światowych rynkach rolnych i związanych z tym trudnościami ze zbytem produktów rolnych od 2015 r., podejmowane są działania mające na celu dywersyfikację kierunków eksportu towarów rolno-spożywczych.

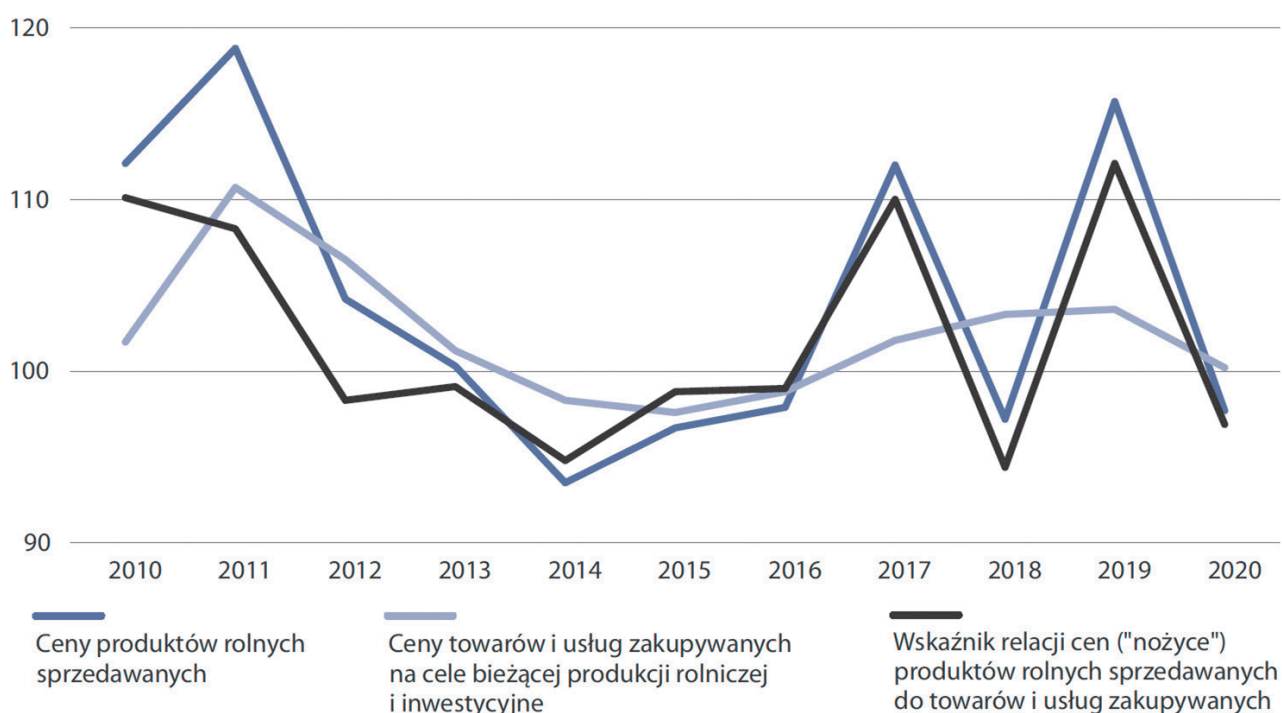
W 2020 r., w strukturze towarowej produkcji rolniczej udział produkcji zwierzęcej wynosił 59,3% a produkcji roślinnej 40,7%. Zmiany w strukturze towarowej zależą od czynników ekonomicznych i klimatycznych w danym roku.

Wykres 2. Struktura towarowej produkcji rolniczej w 2020 r.

Źródło: Opracowanie autora na podstawie danych GUS.

Na przestrzeni lat zmienne okazały się warunki dotyczące opłacalności produkcji, co ilustruje wykres nożyc cenowych.

Wykres 3. Wskaźnik „nożyc cen” w rolnictwie

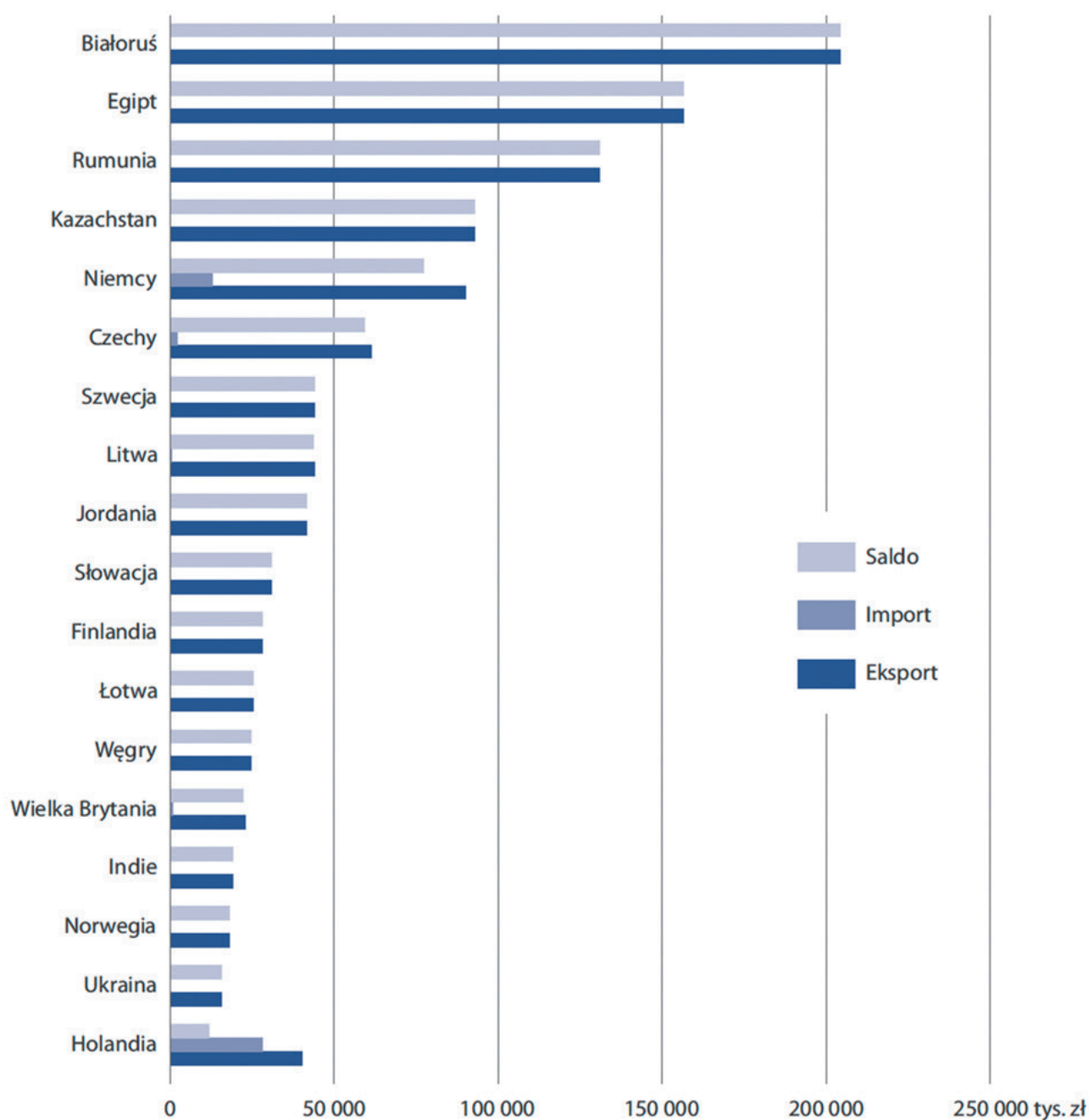
Źródło: Opracowanie autora na podstawie danych GUS.

Pomimo zmiennych uwarunkowań w produkcji rolnej wysoki udział produkcji towarowej w globalnej wskazuje na utrzymujący się proces przestawiania się gospodarstw indywidualnych na produkowanie głównie na rynek.

W 2020 r., pomimo utrudnień spowodowanych pandemią Covid-19, obroty towarowe handlu zagranicznego ogółem osiągnęły wysoką wartość. Dodatkowo saldo obrotów kształtowało się na poziomie 47,2 mld złotych. Największy udział w eksporcie ogółem miały kraje rozwinięte – 86,3% (w tym UE 74,1%), a w imporcie – 65,1% (w tym UE 55,4%). Z krajami UE saldo osiągnęło poziom 224,0 mld zł (189,6 mld EUR).

Do najważniejszych odbiorców polskich towarów należą: Niemcy, Czechy, Wielka Brytania, Francja, Włochy, Holandia, Rosja, Szwecja, Stany Zjednoczone i Węgry. Do naszego kraju towary importowane były przede wszystkim z: Niemiec, Chin, Włoch, Rosji, Holandii, Francji, Czech, Stanów Zjednoczonych, Korei Południowej i Belgii. Obroty z tymi najważniejszymi dziesięcioma partnerami handlowymi stanowiły 66% obrotów eksportu (w analogicznym okresie 2019 r. – 66,1%), a w imporcie ogółem – 64,3% (wobec 63,6% w 2019 r.).

W warunkach silnej zależności polskiego rynku od europejskiego, który charakteryzuje się niską elastycznością dochodową popytu na żywność, konieczne jest aktywne poszukiwanie nowych rynków zbytu i rozwój wymiany handlowej z pozostałymi krajami świata. Podpisywanie umów handlowych z państwami spoza UE wymagało dostosowania norm i bezwzględnego przestrzegania dodatkowych standardów fitosanitarnych i weterynaryjnych dla eksportowanych towarów rolno-spożywczych.

Wykres 4. Struktura importu i eksportu towarów rolno-spożywczych w 2020 r.

Źródło: Opracowanie autora na podstawie danych GUS.

Rośnie znaczenie gospodarstw ukierunkowanych na produkcję rynkową. Wzrasta też liczba gospodarstw konkurencyjnych charakteryzujących się często dużą skalą produkcji wysokiej jakości. Najaktywniejsi rolnicy powiększają areał gospodarstw i skalę prowadzonej produkcji.

Coraz częściej gospodarstwa koncentrują się na prowadzeniu produkcji wyłącznie roślinnej, kosztem tych z produkcją mieszaną. Jeśli chodzi o te jednostki, które skupiają się na hodowli zwierząt, to ich odsetek pozostaje bez zmian. Te wnioski potwierdzają obserwowane od lat procesy specjalizacji produkcji.

Nadal jednak znacząca jest liczba, charakterystycznych dla polskiego rolnictwa, małych gospodarstw rolnych produkujących głównie lub wyłącznie na swoje potrzeby. Zmieniają się powody, dla których taka nietowarowa produkcja jest prowadzona. Dawniej w większości przypadków było to istotne uzupełnienie niskich dochodów ludności wiejskiej (szczególnie gospodarstw domowych emerytów). Obecnie coraz częściej są to powody natury ekologicznej, zdrowotnej czy hobbystycznej.

”

Nadal znacząca jest liczba, charakterystycznych dla polskiego rolnictwa, małych gospodarstw rolnych produkujących głównie lub wyłącznie na swoje potrzeby.

Zmiany w strukturze gospodarstw rolnych związane są m.in. z zachodzącym procesem starzenia się mieszkańców wsi i brakiem następców – osób kontynuujących prowadzenie gospodarstw rolnych. Ale również z rezygnacją z prowadzenia nisko dochodowej działalności rolniczej i wynikającym z tego brakiem środków inwestycyjnych na rozwój użytkowanych gospodarstw rolnych.

Utrzymuje się zróżnicowanie regionalne wielkości gospodarstw rolnych. Nadal województwa południowo-wschodnie charakteryzuje rozdrobniona struktura gospodarstw rolnych, podczas gdy na Północy zajmują one większe obszary. W 2020 r. obserwowany był dalszy proces zmian w strukturze użytków rolnych oraz powierzchni zasiewów.

Systematycznie zmniejsza się areał użytków rolnych, które są zalesiane lub adaptowane na rozwój innych działalności gospodarczych niepowiązanych z rolnictwem. Wyłączone z produkcji rolniczej tereny obejmują przede wszystkim grunty najniższej jakości. Odnotowano zwiększenie powierzchni zasiewów – przede wszystkim kosztem gruntów ugorowanych i pozostałych użytków rolnych (przywróconych do produkcji użytków rolnych, które do tej pory były z różnych powodów nieużytkowane), a także pastwisk i upraw trwałych.

Odnotowano, że coraz mniej uprawia się zboża ogółem (w tym również tych podstawowych) oraz ziemniaków, za to zwiększyła się powierzchnia uprawy roślin przemysłowych (choćby buraków cukrowych, czy rzepaku i rzepiku), strączkowych jadalnych oraz warzyw gruntowych. Na pojawienie się ww. trendów w zasiewach zdecydowany wpływ miała zmiana sposobu żywienia zwierząt gospodarskich, polegająca przede wszystkim na radykalnym ograniczeniu skarmiania ich ziemniakami i zwiększeniu zużycia kukurydzy na paszę w postaci ziarna i zielonki.

”

Zmniejszyła się powierzchnia uprawy zbóż ogółem (w tym zbóż podstawowych) oraz ziemniaków, natomiast zwiększyła się powierzchnia uprawy roślin przemysłowych (w tym buraków cukrowych oraz rzepaku i rzepiku).

Dywersyfikacja źródeł energii, w tym rozwój rynku biopaliw, powoduje ciągły wzrost uprawy rzepaku i rzepiku (na olej, na biopaliwa, jako cenna pasza białkowa), który jest także ważnym elementem płodozmianu poprawiającym strukturę gleb.

Obserwuje się koncentrację uprawy ziemniaków w gospodarstwach rolnych specjalizujących się w ich uprawie, realizujących dostawy do sieci handlowych i zakładów przemysłu skrobiowego. Proces koncentracji widoczny jest również w uprawach sadowniczych, a także w uprawie buraków cukrowych. Pociąga to za sobą konieczność wyposażenia gospodarstw w specjalistyczny sprzęt, który jest niezbędnym elementem do prowadzenia wspomnianych upraw.

Należy zauważyć, że areał warzyw gruntowych w okresie między spisami zwiększył się o ok. 4% przy jednoczesnym głębokim spadku liczby gospodarstw z uprawą innych warzyw (o prawie 90%). Świadczy to o zaniechaniu uprawy w gospodarstwach produkujących te rośliny głównie na własne potrzeby i jednocześnie o postępującym procesie specjalizacji oraz koncentracji produkcji warzyw w gospodarstwach towarowych, które charakteryzują się dużą skalą produkcji.

Coraz bardziej widoczny wzrost popularności diet wegetariańskich i bezglutenowych również znajduje swoje odbicie w zmianach struktury zasiewów.

Widoczna jest regionalizacja produkcji roślinnej. Rzepak i rzepik uprawiany jest na coraz większą skalę w zachodniej i północno-zachodniej części kraju. Uprawa buraków cukrowych skoncentrowana jest głównie w rejonach, gdzie znajdują się duże zakłady przemysłu cukrowniczego, tj. w województwach: kujawsko-pomorskim, wielkopolskim i lubelskim. Od lat największym udziałem w krajowej powierzchni sadów i innych upraw trwałych charakteryzowały się województwa mazowieckie i lubelskie.

W pogłowie zwierząt gospodarskich utrzymuje się wzrost udziału drobiu, który stawia Polskę na pierwszym miejscu w jego produkcji w Unii Europejskiej. Przy stosunkowo niedużym wzroście hodowli bydła nastąpiły duże zmiany w strukturze stada wskazujące na rozwój bydła opasowego i specjalizację w produkcji bydła mlecznego. Zmiany w produkcji świń wskazują na specjalizację gospodarstw w kierunku intensywnego tuczu zwierząt pochodzących z zakupu, głównie z importu i znaczne ograniczenie stada podstawowego.

W pogłowie zwierząt gospodarskich utrzymuje się wzrost pogłowia drobiu, który stawia Polskę na pierwszym miejscu w produkcji żywca drobiowego w Unii Europejskiej.

W przekroju terytorialnym widoczna jest regionalizacja chowu i hodowli bydła, świń i drobiu. Generalnie produkcja zwierzęca koncentruje się w województwach: mazowieckim, podlaskim, wielkopolskim i łódzkim.

Proces mechanizacji gospodarstw rolnych jest kontynuowany i skierowany na racjonalne wykorzystanie sprzętu. Modernizacja infrastruktury technicznej ma na celu przede wszystkim zwiększenie wydajności i zmniejszenie zatrudnienia w sektorze rolnictwa. Odnotowano przy tym dalszy wzrost liczby ciągników, przy czym najwyższy – ciągników o dużej mocy. W związku z koncentracją uprawy zbóż w dużych gospodarstwach zwiększyło się również wyposażenie gospodarstw w kombajny zbożowe. Zmiany w strukturze użytkowania gruntów i powierzchni zasiewów oraz coraz częstsze korzystanie z maszyn, będących własnością innych gospodarstw, spółdzielni lub firm usługowych, wpłynęły na zmniejszenie liczby kombajnów ziemniaczanych, buraczanych oraz silosokombajnów.

Działania związane z realizacją programów rolno-środowiskowych wpływają na zasadne stosowanie nawożenia w produkcji rolniczej. Zużycie nawozów mineralnych (łącznie azotowych, fosforowych i potasowych) wzrosło w związku z postępującą intensyfikacją produkcji roślinnej, szczególnie w gospodarstwach o dużej skali produkcji. Pomimo wzrostu nawożenia wapniowego jest ono nadal niewystarczające z uwagi na utrzymujący się od wielu lat znaczny udział (w powierzchni użytków rolnych ogółem) gleb kwaśnych i bardzo kwaśnych wymagających wapnowania, jak również areału, na którym wapnowanie jest wskazane.

Nadal tylko ok. 30% gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa indywidualnego uzyskuje główne dochody z prowadzonej działalności rolniczej, również ok. 33% z pracy najemnej, ok. 16% z emerytur i rent, ok. 8% z prowadzonej działalności pozarolniczej i ok. 2% z innych (poza emeryturą i rentą) źródeł utrzymania. Te liczby potwierdzają opisane powyżej zjawiska charakteryzujące polskie rolnictwo. Należy tu podkreślić, że odsetek gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa indywidualnego uzyskujących ponad 50% dochodów z działalności rolniczej rośnie wraz ze wzrostem powierzchni gospodarstwa rolnego, osiągając ok. 67% w grupie obszarowej użytków rolnych 15-20 ha i prawie 90% w grupie 100 ha i więcej.

”

Nadal tylko ok. 30% gospodarstw domowych z użytkownikiem gospodarstwa indywidualnego uzyskuje główne dochody z prowadzonej działalności rolniczej, również ok. 33% z pracy najemnej, ok. 16% z emerytur i rent, ok. 8% z prowadzonej działalności pozarolniczej i ok. 2% z innych (poza emeryturą i rentą) źródeł utrzymania.

Dodatkowo, średnia powierzchnia użytków rolnych w gospodarstwie indywidualnym, gdzie główne dochody gospodarstwa domowego pochodzą z rolnictwa, jest dwukrotnie większa od średniej krajowej i charakteryzuje się znacznie większą dynamiką wzrostu.

O autorze

Artur Łaczyński – Dyrektor Departamentu Rolnictwa w Głównym Urzędzie Statystycznym; kierownik projektów dot. badania struktury gospodarstw rolnych w 2010, 2013-2016 i 2020, ekspert ds. statystyki rolnictwa międzynarodowych organizacji FAO (Organizacja Narodów Zjednoczonych ds. Wyżywienia i Rolnictwa), ILO (Międzynarodowa Organizacja Pracy), Banku Światowego, Komisji Europejskiej.

Partnerzy

SAMORZĄD

WOJEWÓDZTWA POMORSKIEGO

GDAŃSK

Pomorski Fundusz Rozwoju
sp. z o.o. z siedzibą w Gdańsku

Spółka Samorządu
Województwa Pomorskiego

Więcej niż spawanie

Partnerzy numeru

BNP PARIBAS

Since 1994

Polska Federacja
Producentów Żywności
Związek Pracodawców

Fundacja na rzecz Rozwoju
Polskiego Rolnictwa

